

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามลำดับ ดังนี้

- 2.1 การฝึกสอน
- 2.2 วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน
- 2.3 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 2.3.1 ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 2.3.2 ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.4 วัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.5 การจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 2.5.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.6 ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.7 ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู
- 2.8 ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตครู
- 2.9 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.10 บทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.11 การดำเนินการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.12 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.13 แนวคิดและหลักการของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.14 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสหรัฐอเมริกา
- 2.15 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การฝึกสอน

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หรือการฝึกสอน มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

นพพร พานิชสุข (2522 : 7) ได้ให้ความหมายของการฝึกสอนไว้ว่า การฝึกสอนคือประสบการณ์ตรงที่มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสกับนักเรียนโรงเรียน คณะจารย์ ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองในอันที่จะเกิดทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูต่อไปในอนาคต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2521 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายของ ประสบการณ์วิชาชีพไว้ว่า เป็นคำที่คณะครุศาสตร์เริ่มใช้มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 ซึ่งตรงกับ ภาษาอังกฤษว่า “Professional Experience” เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ เป็น ประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลใน ระดับหรือกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงการได้รับโอกาสให้ทำการสังเกต การเรียนการสอน ร่วมมือทำงานฝึกทำการสอนและกิจกรรมต่างๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครู เกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการต่างๆ ที่จำเป็นต่อ กระบวนการเรียนการสอน

คณะกรรมการประสานงานฝึกหัดครู (2521 : 1) ได้ให้ความหมายของการฝึกวิชาชีพครู ดังนี้

1. การสังเกตการณ์ เช่น การสังเกตพัฒนาการของนักเรียน การจัดชั้นเรียน การปกครองชั้น การจัดกิจกรรมและการสอนวิชาต่างๆ
2. การเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การไปช่วยจัดอุปกรณ์การสอน การช่วยปกครอง ชั้นเรียน การช่วยดูแลการจัดกิจกรรม การช่วยตรวจงานนักเรียน
3. การฝึกสอนและฝึกงาน คือ การรับผิดชอบในการสอน การปกครองชั้นเรียน และการฝึกงานในสาขาวิชาที่เรียนมา

ธีระ สุมิตร (2522 : 18) ได้กล่าวถึงความหมายของการฝึกสอนไว้ว่า การฝึกสอนหรือ วิชาประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ เป็นรายวิชาที่นักศึกษาครูได้มีโอกาสนำเอาความรู้ความเข้าใจ จากหลักและทฤษฎีที่ได้เรียนไปทดลองสอนนักเรียน เป็นช่วงระยะที่นักศึกษาครูจะได้สำรวจตัวเอง ว่ามีอะไรที่เหมาะสมต่อการเป็นครูบ้าง มีอะไรเกี่ยวกับตัวนักเรียนและเกี่ยวกับการสอนที่จะต้อง ปรับปรุงแก้ไข เพื่อความเหมาะสมในการเป็นครู

สรุปความหมายของการฝึกสอนหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ก็คือ การที่นักศึกษา ไปศึกษาวิชาชีพครูภาคปฏิบัติ โดยการนำความรู้ทางด้านทฤษฎีที่ได้ศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ ผลิตรูไปปฏิบัติจริงในสถานศึกษาเป็นการฝึกประสบการณ์ทั้งในด้านการสอน การปฏิบัติตนต่อ ผู้อื่น ความร่วมมือกับบุคคลอื่น ตลอดจนการปฏิบัติตนตามกฎ หรือระเบียบของสถาบันการศึกษา นั้น ๆ ในอันที่จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูต่อไปในอนาคต

2.2 วัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน

ในการจัดการฝึกสอนหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพนั้น สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การกำหนดความมุ่งหมายให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริง สำหรับความมุ่งหมายของการฝึกสอนนั้น มีดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2521 : 1-2) กำหนดความมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษาได้นำสิ่งที่เรียนในวิชาการศึกษา จิตวิทยาและวิธีสอนไปทดลองปฏิบัติ เป็นการประสานระหว่างทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักศึกษาอาจปรับปรุงแก้ไขทฤษฎีที่ได้ศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงได้

2. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองสอนภายใต้การนิเทศ

3. เพื่อให้นักศึกษาได้มีชีวิตในห้องเรียนและโรงเรียนจริงๆ คู่ขนานกับบรรยากาศเข้าใจในหน้าที่ของครู คู่ขนานกับนักเรียน ศึกษาและใช้วัสดุอุปกรณ์จากแหล่งต่างๆ มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนที่ไปทำการสอน

4. เพื่อให้นักศึกษาได้ประเมินตนเองว่ามีความเหมาะสมในการเป็นครูหรือไม่ เพียงใด ซึ่งจะประเมินในด้านบุคลิกภาพ ความรักเด็ก ความต้องการของเด็ก ความภูมิใจในอาชีพ ความตั้งใจจะส่งเสริมอาชีพให้ก้าวหน้าเป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้สร้างบุคลิกภาพของครูให้แก่ตนเองด้วย

คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2521 : 7-8) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตฝึกสอนได้รับประสบการณ์ ดังนี้

1. ให้ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับนักเรียน

2. ได้ศึกษาการจัดและบริหารโรงเรียนอย่างใกล้ชิด

3. ได้เห็นปัญหาที่แท้จริงของโรงเรียน และคิดค้นหาวิธีแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะหน้าเป็นรายๆ ไป

4. ได้ทดลองปฏิบัติตามทฤษฎีที่ได้รับมาและรู้จักยืดหยุ่นบ้าง โดยอาศัยปัญหาที่เกิดขึ้น และความจริงที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นรากฐาน

5. ปรับตัวให้เข้ากับสังคมในฐานะเป็นครู

6. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตฝึกสอน ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในสถาบันฝึกสอน

7. เผยแพร่เกียรติคุณ และชื่อเสียงสถาบันการศึกษาและนิสิตเอง โดยยึดมั่นในการทำมาดีในด้านการปฏิบัติงาน และการปรับตัวให้เข้ากับครูอาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในโรงเรียน

8. ดำเนินงานภายใต้ระเบียบข้าราชการครู และการนิเทศของสถาบันฝึกสอนและทางคณะครุศาสตร์

9. ส่งเสริมความเจริญงอกงามบางส่วนของตนเอง เพราะในการช่วยเหลือให้ผู้อื่นเจริญเติบโตนั้นนิสัยมีโอกาสช่วยตนเองได้มาก

10. แสดงความเป็นผู้นำในชั้นที่สอน โดยการทำหน้าที่เป็นครูของนักเรียน ขณะเดียวกันก็ได้แสดงความเป็นผู้ร่วมงานที่ดี โดยช่วยเหลือเพื่อนนิสิตและอาจารย์ช่วยฝึกสอนทำหน้าที่สอนนักเรียน

11. ได้ศึกษาความเข้มแข็งและความอ่อนแอในเรื่องบุคลิกภาพของตนเอง และเพื่อนนิสิตด้วยกัน โดยความสัมพันธ์กับนักเรียนที่ฝึกสอน

12. ได้ฝึกตัวเองให้ปฏิบัติงานสม่ำเสมอ โดยมีการเตรียมงานและรู้จักแบ่งเวลาทำงานให้เหมาะสม

จอห์น ดับบลิว เดเวอร์ (John W. Dever, 1970 : 6-9) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. ให้นักศึกษาฝึกสอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดระบบการศึกษา
2. ให้นักศึกษาได้ปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต
3. ให้นักศึกษาได้ฝึกการนำเทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ ไปทดลองใช้
4. ให้นักศึกษามีความสามารถในการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน
5. ให้นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น
6. ให้นักศึกษาได้ฝึกใช้เทคนิคการวัดผลและประเมินผล

เอ็ดเวิร์ด เอ. ปีเรส (Edward A. Pires, 1969 : 8-9) ได้ทำการสำรวจแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกหัดครูประถมศึกษาในเอเชีย รวม 16 ประเทศ สรุปผลการศึกษามุ่งหมายของการฝึกสอนได้ 5 ประการคือ

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำเอาทฤษฎีต่างๆ ทั้งหมดที่เรียนมาปฏิบัติ
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจที่ดีและสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและมีความคิดริเริ่มในการทำงาน

4. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจศึกษาบทบาทหน้าที่แท้จริงของครู เมื่อออกไปปฏิบัติงาน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ของการเป็นครูฝึกสอน

5. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงภาระและหน้าที่ของครูที่ต้องปฏิบัติโดยให้มีโอกาสคุ้นเคยกับสภาพที่เป็นจริงและปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาครูฝึกสอนในเรื่องทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงานและประชาชนได้ดี

สรุปแล้วจากจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนที่ได้เสนอมานี้จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันคือ มีความต้องการให้นักศึกษาฝึกสอนนำเอาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ผลิตครู นำมาใช้ทดลองปฏิบัติจริงในโรงเรียน นอกจากนั้นก็เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนได้สำรวจบุคลิกภาพของตน ตลอดจนเจตคติในการเป็นครู เพื่อที่จะนำมาแก้ไขข้อบกพร่องให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านมนุษยสัมพันธ์ รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับระบบโรงเรียนและบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียน รู้จักการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้

2.3 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.3.1 ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

คำว่า “ประสบการณ์วิชาชีพครู” มาจากคำว่า “Professional Experience” สรุปได้คือ การจัดประสบการณ์ตรงให้นักศึกษาได้มีการเรียนรู้และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ การฝึกประสบการณ์วิชาชีพนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเทียบเท่ากับหัวใจของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต จุดมุ่งหมายทั่วไปจึงเป็นการนำเอาความรู้ความสามารถทั้งด้านเนื้อหาวิชาการ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง ให้ได้ผล (บุหงา วัฒนะ, 2532 : 32)

การฝึกสอนและฝึกงาน เป็นกิจกรรมของผู้เรียนวิชาชีพครู การฝึกคนให้เป็นครู ถ้าไม่ทำให้ฝึกสอนหรือทดลองทำงานมาก่อนก็ยากที่จะคาดหวังว่า เมื่อออกไปปฏิบัติงานจะเป็นครูที่มีความสามารถมีบุคลิกภาพที่ดี สอนเก่ง และแก้ปัญหาได้ฉับไวหรือไม่เพียงใด

คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู แผนงานผลิตครู กรมการฝึกหัดครู (อ้างถึงใน วิรัช ไชยรักษ์, 2525: 13) กล่าวถึงความหมายของคำว่าประสบการณ์วิชาชีพครูว่ามีความหมายไม่จำกัดเฉพาะการฝึกสอนเช่นที่เคยทำมา แต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่จะเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูให้แก่ผู้เรียน การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูจึงอาจจัดเป็นรูปกิจกรรมหลายรูปแบบ และหลายทางเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและมีความเข้าใจงานของครูเท่าที่ครูผู้เริ่มการสอนจะพึงมี

จากความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความสำคัญยิ่งในการเตรียมนักศึกษาครูไปสู่อาชีพครู และจัดเป็นกิจกรรมสำคัญสุดยอดที่จะให้ประสบการณ์ตรงแก่นักศึกษาฝึกหัดครู ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสออกทดลองปฏิบัติงานในหน้าที่ครูอย่างแท้จริง ได้นำความรู้ทางภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง เหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์ในการสอน รวมไปถึงการมีทัศนคติที่ดีในอาชีพครูต่อไปในอนาคตด้วย

2.3.2 ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สมควรดำเนินการให้ได้ผลอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้มาซึ่งครูที่ดี มีความรู้ความชำนาญในกลวิธีสอนเหมาะสมสำหรับการอบรมสั่งสอนเยาวชนต่อไปภายหน้า

รุ่งทิวา จักรกร (2529 : 1) กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของครูและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนครูอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนวิชาชีพครูตามหลักสูตร ได้อย่างกระฉ่างและกว้างขวางจากการฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ประสบการณ์จากสถานการณ์จริงในรูปแบบต่างๆ
3. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติได้สอดคล้องควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน ได้อย่างเหมาะสมและก่อให้เกิดผลดี
4. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตนเอง ตลอดจนเพิ่มพูนประสิทธิภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
5. เสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้การปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อสนองต่อการพัฒนาชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปถึงความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งที่นักศึกษายาจะ ได้มีโอกาสในการนำเอาความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ทดลองปฏิบัติเพื่อศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและฝึกทักษะต่างๆ เป็นการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีสมรรถภาพของความเป็นครูที่ดีในอนาคต

2.4 วัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

กรมการฝึกหัดครู (2529 : 6) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่ดีของครู และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
อย่างต่อเนือง

2. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาคูได้เรียนรู้งานในหน้าที่ครูตามหลักสูตรที่สอนได้แจ่มแจ้ง
กว้างขวาง จากการฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด

3. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาคูได้เรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติให้สอดคล้องกันจนสามารถ
นำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูได้เหมาะสมและบังเกิดผลดี

4. เพื่อเสริมสร้างให้นักศึกษาคูมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้งานใน
การพัฒนาชุมชน

เอ็ดเวิร์ด เอ. พีเรส (Edward A. Pires, 1969 : 8-9) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพครู จากการที่องค์การยูเนสโกได้จัดให้สถาบันฝึกหัดครูภาคพื้นเอเชีย
มหาวิทยาลัยแห่งฟิลิปปินส์ ได้ทำการสำรวจแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกหัดครูประถมศึกษาในทวีป
เอเชีย ผลการศึกษาค้นคว้าสรุปวัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ 6 ประการ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอนในการที่จะนำเอาทฤษฎีต่างๆ ทั้งหมดที่เรียน
มาปฏิบัติ

2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจที่ดีและสมบูรณ์เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและมีความคิด

ริเริ่มในการทำงาน

4. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจบทบาทที่แท้จริงของครูเมื่อออกไปปฏิบัติงาน โดยการ
เรียนรู้จากประสบการณ์ของการเป็นครูฝึกสอน

5. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครูที่จะต้องปฏิบัติ โดยให้มีโอกาส
คุ้นเคยกับสภาพที่เป็นจริง

6. เพื่อพัฒนาครูฝึกสอนในเรื่องทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพและการสร้างมนุษยสัมพันธ์
ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียนเพื่อนร่วมงานและประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยครูลำปาง (ม.ป.ป. : 3) ได้กำหนดวัตถุประสงค์
ของการฝึกประสบการณ์ทั้ง 4 ขั้นตอนไว้ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู

2. เพื่อให้สามารถปรับตัวและร่วมปฏิบัติงานกับผู้อื่นได้

3. เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้

4. เพื่อให้มีความสามารถในการพัฒนาตนในการเป็นผู้นำพัฒนางานและชุมชน

แซม พี. วิกกินซ์ (Sam P. Wiggins, 1957 : 4-5) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึก
ประสบการณ์ไว้ 2 ประการคือ

1. เพื่อช่วยสร้างให้นักศึกษาฝึกสอนได้เป็นครูที่มีทักษะและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนสำรวจตนเองและตัดสินใจว่าเหมาะสมที่จะ

ประกอบอาชีพครูต่อไปหรือไม่

สรุปได้ว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ และมีความหมายต่อนักศึกษาวิชาชีพครูในอันที่จะได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถในการฝึกประสบการณ์ให้สอดคล้องและเป็นไปตามขั้นตอนตามที่สถาบันผลิตครูกำหนด

2.5 การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู

2.5.1 ความหมายของการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู

การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู นับได้ว่าเป็นหัวใจของการผลิตครู เป็นการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูให้นักศึกษาครู ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงที่สถาบันผลิตครูจัดให้นักศึกษาครูได้ออกฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อทำหน้าที่ครูอย่างแท้จริง ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้หลายทัศนะดังนี้

อัจฉรา ประไพตระกูล (2522 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียนนักศึกษา และบุคคลในระดับหรือกลุ่มต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงได้รับโอกาสในการสังเกตการณ์เรียนการสอน ร่วมมือทำงาน ฝึกทำการสอนและกิจกรรมต่างๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครูเกิดการเรียนรู้และมี ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ตลอดจนหลักการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน

สมบัติ คชสิทธิ์ (2534 : 94) ได้สรุปความหมายของการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูว่าการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการจัดให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการผลิตครู ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้นำความรู้ทางทฤษฎีไปปฏิบัติจริง และได้พัฒนาทักษะกระบวนการสอนของตน ตลอดจนได้ฝึกความรับผิดชอบต่อน้ำที่ที่จะต้องปฏิบัติ

จากความหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นประสบการณ์ตรงที่สถาบันผลิตครูจัดให้นักศึกษาครูได้ออกฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ที่ตนได้ศึกษามาแล้วทั้งหมดนำมาใช้ในอันที่จะทดสอบความสามารถแห่งตน ไม่เพียงแต่ด้านการสอนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมภาระงานทั้งหมดของงานในหน้าที่ครู เพื่อให้เกิดความพอใจจะเป็นครูให้มากที่สุดและทำหน้าที่ครูอย่างแท้จริง

2.5.2 หลักการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันราชภัฏ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต (ม.ป.ป. : บทนำ) ได้จัดประสบการณ์วิชาชีพครูตามแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพการผลิตครูด้วยกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มุ่งเน้นสมรรถภาพของความเป็นครู 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ สมรรถภาพด้านเทคนิควิธี และสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ โดยมีหลักการในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนี้

1. มุ่งประสานการเรียนภาคทฤษฎีให้ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา
2. ฝึกในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด
3. ฝึกอย่างต่อเนื่อง ตลอดหลักสูตร
4. มุ่งจัดประสบการณ์วิชาชีพครูหลายลักษณะเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของนักศึกษาครูให้ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด
5. มุ่งประสานงานระหว่างหน่วยงานผลิตครูและหน่วยงานผู้ใช้ครูให้ร่วมมือกันกับฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ได้ครูใหม่ที่มีคุณภาพ

2.6 ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ของนักศึกษาฝึกหัดครูในสถาบันผลิตครูต่างๆ ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ ที่นักศึกษาประสบ ในขณะที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ดังนี้

สมบัติ คชสิทธิ์ (2534 : ข) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสภามหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่สำคัญคือ นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพไม่ตรงกับสาขาวิชาเอก นักศึกษาไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพอย่างจริงจัง ขาดการเรียนรู้ในลักษณะทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติและไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (2539 : 10) ได้ศึกษาปัญหาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบ ของนักศึกษาสายครูสถาบันราชภัฏมหาสารคาม พบว่า นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการขาดความแม่นยำในเนื้อหาที่ฝึกสอน ขาดทักษะการตั้งคำถาม การใช้กระดานดำ ซอด้ลก การนำเข้าสู่บทเรียน การผลิตและใช้สื่อการสอน การจูงใจ การสรุปทบทวน การวัดผลประเมินผล การพูดและการใช้ภาษา ปกครองชั้นเรียนไม่ได้ ไม่สามารถเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับวิชา กำหนดกิจกรรมการสอนไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เขียนแผนการสอนไม่ถูกต้องตามขั้นตอนของทักษะกระบวนการ ไม่มีความอดทนและจริงจังในการทำงาน มีโอกาสสังเกตการณ์สอนของครูพี่เลี้ยงน้อย มีงานพิเศษที่ได้รับมอบหมายมาก เสีย

ค่าใช้จ่ายในการซื้อและจัดทำวัสดุอุปกรณ์การสอนให้โรงเรียนมากเกินไป และเขียนวัตถุประสงค์ไม่ถูกต้อง

นอกจากนั้นยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาจารย์นิเทศก์ เช่น อาจารย์นิเทศก์ขาดการช่วยเหลือและคุ้มครองจากสถาบันเกี่ยวกับสวัสดิการและความปลอดภัย ไม่มีโอกาสปรึกษาหารือกับครูพี่เลี้ยงเพื่อแก้ปัญหานักศึกษา ไม่มีเวลาออกนิเทศอย่างเพียงพอ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวิชาชีพครูที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยอมรับจากสังคมโดยเฉพาะในสังคมไทย ครูเป็นวิชาชีพที่สำคัญและมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในสังคม แต่ในสภาวะปัจจุบันพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูเกิดขึ้นมากมายทั้งปัญหาการผลิตและพัฒนาครู เจตคติต่อวิชาชีพครูก็เป็นปัญหาหนึ่งที่มีการกล่าวถึงว่าเป็นปัญหาสำคัญ และเมื่อพิจารณาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาตามหลักสูตรของสถาบันผลิตครูต่างๆ แล้วพอจะสรุปได้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ เช่น ปัญหาด้านการเตรียมการก่อนออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในโรงเรียนและปัญหาอื่นๆ

2.7 ปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู

มนตรี จุฬาวัดทนทล (2543 : 22) ได้ดำเนินการวิจัยเอกสารเรื่องนโยบายการผลิตและพัฒนาครูมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางที่จะช่วยชี้แนะทิศทางการพัฒนาวิชาชีพครู โดยเฉพาะการผลิตและพัฒนาครูให้เหมาะสมกับความต้องการในอนาคต ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญๆ เกี่ยวกับวิชาชีพครูในประเทศต่างๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาการผลิตครู ปัญหาวิชาชีพครู และปัญหาการพัฒนาครู การวิเคราะห์เบื้องต้นชี้ให้เห็นว่า การแก้ปัญหายุทธศาสตร์พร้อมกันจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรมาก หากต้องการปฏิรูปครูให้ได้ผลควรมุ่งแก้ไขปัญหาลึกก่อน อันได้แก่ การปรับปรุงวิชาชีพครูให้เป็นที่ยอมรับ เสริมด้วยการสร้างระบบการพัฒนาครู และการพัฒนาสถาบันผลิตครูให้สามารถพัฒนาคนเก่ง คนดีรุ่นใหม่ให้ออกมาเป็นครู

ผลของการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิตครู มีดังนี้

1. ผู้สมัครเข้าศึกษาวิชาชีพครูมีคุณภาพทางวิชาการต่ำ เป็นผู้ที่มีการเรียนไม่ดีในโรงเรียน ในบางกรณีเป็นผู้ที่เรียนได้คะแนนน้อยที่สุดในโรงเรียน สอบเข้าเรียนสาขาอื่นไม่ได้ จึงมาเลือกวิชาครู
2. ไม่ได้ตั้งใจเลือกอาชีพครูอย่างแท้จริง ผู้ที่เลือกเรียนวิชาชีพครูมักเลือกเพราะเหตุผลอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความชอบ ได้แก่ วิชาครูสอบเข้าง่ายไม่ต้องการคะแนนสูง เสียค่าใช้จ่ายน้อย ใช้เวลา

ศึกษาน้อยกว่าวิชาชีพอื่น มักจะได้งานทันทีที่สำเร็จการศึกษา เพราะหลายประเทศขาดแคลนครู และหลักสูตรวิชาครูมักเป็นหลักสูตรที่ไม่เข้มข้นสามารถจบหลักสูตรได้ง่าย

3. มักมีบุคลิกที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นครู เนื่องจากผู้เลือกเรียนวิชาชีพครูมักจะเป็นผู้ที่ มีผลการเรียนในโรงเรียนไม่ดีนัก เนื่องจากหลักสูตรวิชาชีพครูไม่ยาก จึงทำให้ผู้เข้าเรียนวิชาชีพครูมี บุคลิกภาพหลากหลาย ไม่ต้องการเป็นครูอย่างแท้จริง และไม่มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู

4. จำนวนผู้สมัครเข้าเรียนวิชาชีพครูน้อยลง ในบางประเทศมีผู้สมัครเข้าเรียนวิชาครู ระดับวิทยาลัยครูลดน้อยลงอย่างต่อเนื่อง

2.8 ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตครู มีปัญหาหลัก 14 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรการฝึกหัดครูมีข้อบกพร่องหลายประการ ได้แก่ ขาดการสอนเกี่ยวกับการ แก้ปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหานักเรียนขาดเรียนและนักเรียนตกชั้น ขาดการประเมินหลักสูตร ไม่สอนให้ครูมีความสามารถในการวิจัยด้านการศึกษารับรู้ทักษะการสอนแนวใหม่ และการ พัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น ไม่เตรียมความพร้อมเพื่อให้ครู สามารถปฏิบัติหน้าที่ในชนบทหรือชุมชนยากจนได้ ภาคทฤษฎีไม่สัมพันธ์กับภาคปฏิบัติ วิธีสอนกับ เนื้อหาไม่สัมพันธ์กัน

2. การเรียนวิชาชีพครูมักเน้นภาคทฤษฎีมากเกินไป หลักสูตรมุ่งแต่ทฤษฎีไม่มีการฝึกสอน ก่อนสำเร็จตามหลักสูตร ทั้งนี้เพราะความเชื่อที่ว่า การฝึกสอนเป็นเพียงการตอกย้ำภาคทฤษฎีไม่ใช่ การสร้างประสบการณ์สอน ในบางกรณีที่มีการฝึกสอนครูควบคุมการฝึกสอนมักจะทำตัวไม่เป็น แบบอย่างที่ดีของนักศึกษาครู ครูที่เลี่ยมักใช้วิธีสอนแบบธรรมดาทำให้นักศึกษาไม่สนใจที่จะใช้ นวัตกรรมการสอนใหม่ๆ เพราะเกรงว่าจะเสียคะแนนการฝึกสอน นอกจากนี้นักศึกษาที่สำเร็จวิชา ครูมักจะไม่ปฏิบัติสิ่งที่เรียนรู้อะไรมา แต่จะทำการสอนอย่างที่เคยได้รับการสอนมาตั้งแต่เด็ก ๆ

3. การผลิตครูขาดความหลากหลาย หลักสูตรการผลิตครูมักจะผลิตครูที่สอนโรงเรียนใน เมืองและสอนนักเรียนจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ครูใหม่จึงไม่สามารถสอนโรงเรียนในชนบท หรือนักเรียนจากชนบทได้

4. การเพิ่มจำนวนการผลิตครูทำให้คุณภาพของครูลดต่ำลง เนื่องจากในช่วงที่เกิดปัญหา การขาดแคลนครู สถาบันผลิตครูเพิ่มจำนวนการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการครู ทำให้สถาบัน ผลิตครูปรับลดมาตรฐานลงเป็นเหตุให้คุณภาพของผู้สำเร็จวิชาครูไม่ดีเท่าที่ควร

5. ในบางประเทศหลักสูตรการฝึกหัดครูมีระยะเวลาสั้นเกินไปทำให้ขาดโอกาสที่จะเรียนรู้ ทักษะต่างๆ ที่ต้องใช้ในวิชาครู

6. ครูในชนบทมักจะขาดความพร้อมและต้องปฏิบัติงานในภาวะยากลำบากกว่าครูในเมือง
7. หลักสูตรการฝึกหัดครูมักจะใช้วิชาสอนแบบธรรมดาที่มีอยู่เดิม ขาดการวางแผนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงวิธีสอนแบบใหม่ ๆ
8. อุดมการณ์ไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริง สถาบันผลิตครูมีอุดมการณ์หลายด้าน เช่น ความเป็นประชาธิปไตย การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความคิดวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมและความอดทน เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงสถาบันผลิตครูไม่มีโครงสร้าง และการจัดการที่จะผลิตครูได้ตามอุดมการณ์ได้
9. ไม่สามารถผลิตครูให้ตรงกับสาขาที่ต้องการ ความต้องการใช้ครูกับสาขาครูที่ผลิตได้ไม่สอดคล้องกัน บางสาขาขาดครูแต่บางสาขาครูเกินความต้องการ เป็นเหตุให้เกิดปัญหา ครูต้องสอนในสาขาที่ตนไม่ได้เรียนรู้มา
10. คณาจารย์ในสถาบันผลิตครูขาดคุณภาพ คุณวุฒิไม่เพียงพอและยังขาดการพัฒนา นอกจากนี้คณาจารย์ในสถาบันผลิตครูไม่ค่อยมีการติดต่อสัมพันธ์กับโรงเรียน ทำให้ไม่ทราบความต้องการของโรงเรียนและลักษณะของนักเรียน ขาดทักษะการวิจัยและยังไม่ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ
11. ขาดการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันผลิตครูกับสถาบันวิชาชีพสาขาอื่นๆ ทำให้การทำงานซ้ำซ้อน ขาดความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพราะสถาบันผลิตครูมักต้องการความเป็นอิสระในการดำเนินงาน
12. สถาบันผลิตครูไม่ติดต่อประสานงานกับสมาคมหรือสภาครู ทำให้ต่างฝ่ายไม่ได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร ครูไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาครู หรือสหภาพครู และสภาครูก็ไม่ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการในสถาบันผลิตครู
13. งบประมาณสนับสนุนสถาบันผลิตครูไม่เพียงพอ แม้รัฐจะเห็นความสำคัญของครูแต่สถาบันผลิตครูส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณน้อย
14. ในบางประเทศมีความไม่ชัดเจนว่าการผลิตครู ควรเป็นหลักสูตรปริญญาหรือต่ำกว่าปริญญา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาของประเทศนั้น
- ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายการผลิตและพัฒนาครูของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2543 : 19) ที่ได้ศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และจัดทำสาระสำคัญของนโยบายการผลิตและพัฒนาครูเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการกลั่นกรองความคิดเห็นจากประชาชนในกรุงเทพมหานครและส่วนภูมิภาค ได้ข้อสรุป 12 ประเด็น ดังนี้
1. ให้ยกฐานะคณะครุศาสตร์เดิมของมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้เป็นบัณฑิตวิทยาลัยทางครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ (Graduate School of Education)

2. ให้หลักสูตรผลิตครูเป็นหลักสูตรปริญญาตรี 5 ปี หรือหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของครูก่อนประจำการและครูประจำการ
3. ให้มีมหาวิทยาลัยเฉพาะทางการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ผลิตครูของครูและทำการวิจัย ศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ทางครุศึกษาโดยเฉพาะ
4. ให้รับเร่งพัฒนาครูประจำการและผู้บริหารเพื่อปฏิรูปการศึกษาตามลำดับ โดยการ จัดตั้งสถาบันพัฒนาครูและผู้บริหารการศึกษาขึ้น
5. ให้มีการจัดกลไกและดำเนินการในการจัดตั้งกองทุนการเงินเพื่อการผลิตและพัฒนา ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมเชิดชูเกียรติ
6. ให้มุ่งสร้างความเชื่อมั่นในวิชาชีพครูให้แก่สังคมในส่วนรวมด้วยการสร้างนวัตกรรม ความเป็นเลิศให้เกิดขึ้นในวิชาชีพครู และยกระดับสถานภาพทางวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงของ ครูมืออาชีพ
7. ให้มีการประกันคุณภาพสถาบันครุศึกษาไทยทั้งระบบ
8. ให้มีกลไกประสานเชื่อมโยงระหว่างสถาบันผลิตครู องค์กรวิชาชีพครู สมาคม วิชาชีพครู และหน่วยงานใช้ครูในการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู แผนการผลิตและการใช้ครู
9. ให้จัดตั้งราชวิทยาลัยครุศาสตร์ เพื่อเป็นองค์กรรวมครู คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษาที่มีผลงานดีเด่น เสนอแนะนโยบายการส่งเสริมพัฒนาวิชาชีพครู รวมทั้งการผลิตและ พัฒนาครู
10. สนับสนุนให้สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ จัดทำแผนปฏิรูปสถาบันผลิต ครูทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
11. มีองค์กรภายนอกจัดระดับคุณภาพของสถาบันครุศึกษาไทย เพื่อวางแผนพัฒนาให้ เป็นสถาบันครุศึกษา เพื่อความเป็นเลิศอย่างแท้จริง
12. ให้เร่งรัดการจัดระบบบริหารบุคคลและการกำหนดเงินเดือนค่าตอบแทนและสิทธิ ประโยชน์เกื้อกูลต่างๆ ให้แก่ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการ ศึกษาอื่นๆ

2.9 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

วันดี ทองใหญ่ ณ อยุธยา (2523 : 16-17) สรุปไว้ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาว่านักศึกษาสามารถนำทฤษฎีต่างๆ ที่เรียนไปปฏิบัติได้หรือไม่ จะได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือได้ถูกต้อง

2. เพื่อพิจารณาว่านักศึกษาฝึกสอนมีคุณสมบัติไปตามหลักสูตรที่กำหนดหรือไม่
 3. สามารถทราบความต้องการของนักศึกษาฝึกสอนเป็นรายบุคคลได้ เพื่อ
- อาจารย์นิเทศก์ได้นิเทศเป็นรายบุคคล
4. เพื่อให้ นักศึกษาฝึกสอนสามารถสำรวจตนเองได้ว่ามีข้อดีและข้อบกพร่องที่ จะต้องแก้ไขอย่างไรบ้าง
 5. เพื่อจะได้เสนอแนะเกี่ยวกับกลวิธีการสอนที่ดีให้แก่ นักศึกษาฝึกสอน
 6. เพื่อจะได้ฝึกความเป็นผู้นำของนักศึกษาฝึกสอน
 7. เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาฝึกสอนในกรณีเกิดปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตน
- ในการฝึกสอน
8. เพื่อช่วยพัฒนานักศึกษาฝึกสอนในเรื่องเจตคติต่อวิชาชีพ และการสร้าง
- มนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียนเพื่อนร่วมงานและประชาชนในชุมชน ได้ เป็นอย่างดี

9. เพื่อช่วยประเมินผลการสอนของนักศึกษาฝึกสอน

ศิริพร ควระชม (2532 : 22) ได้สรุปจุดมุ่งหมายการนิเทศการฝึกสอนไว้ว่า เพื่อเป็น การช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา ชี้แจงแก่นักศึกษาฝึกสอนให้มีพัฒนาการด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อ การเป็นครู และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู ตลอดจนเป็นการช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนประเมินผล การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการสอนของตน โดยอาจารย์นิเทศก์ต้องยึดหลักว่าการนิเทศคือการสอน ไม่ใช่เป็นการทดสอบหรือจับผิดนักศึกษา

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นการช่วยเหลือ แนะนำ ชี้แจงนักศึกษาฝึกสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความเป็นครู สามารถนำเอาทฤษฎี และความรู้ต่างๆ ที่ได้ศึกษามาใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพในการทำงานของ ตน ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูให้กับนักศึกษาฝึกสอนในการเป็นครูที่ดีทั้งในปัจจุบันและ ในอนาคต

2.10 บทบาทบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรมีบทบาท ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.1 ให้ความร่วมมือกับสถาบันในการผลิตครูเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ

ผู้ใช้ครู

1.2 ให้ใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา

- 1.3 ร่วมเป็นกรรมการดำเนินงานการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อร่วมวางแผนให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน และเข้าร่วมประชุมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
 - 1.4 จัดบุคลากรของโรงเรียนคนใดคนหนึ่งให้เป็นผู้ประสานงานกับสถาบันอาจารย์นิเทศก์และนักศึกษาที่ไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ
 - 1.5 พิจารณาเลือกสรรอาจารย์พี่เลี้ยงให้กับนักศึกษาที่ไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในขั้นตอนต่างๆ
 - 1.6 พิจารณาและอนุมัติโครงการต่างๆ ที่นักศึกษาจัดทำขึ้น
- 2. อาจารย์พี่เลี้ยง**
- 2.1 ควบคุมดูแลนักศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตน และปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบ
 - 2.2 ดำเนินการให้นักศึกษาปฏิบัติงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามขั้นตอนต่างๆ ที่สถาบันกำหนด
 - 2.3 ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแก่นักศึกษา
 - 2.4 ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา
 - 2.5 มอบเอกสารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาให้สถาบัน
 - 2.6 ให้ข้อเสนอแนะและให้ความร่วมมือกับอาจารย์นิเทศก์ประจำโรงเรียนและอาจารย์นิเทศก์วิชาเอก
- 3. อาจารย์นิเทศก์**
- 3.1 ศึกษาทำความเข้าใจงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อปฏิบัติงานนิเทศให้สอดคล้องสัมพันธ์กับงานในบทบาทหน้าที่ของผู้นิเทศก์อื่นๆ
 - 3.2 ร่วมประชุมวางแผนกับคณะกรรมการดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 3.3 เข้าร่วมในการปฐมนิเทศ สัมมนาระหว่างฝึกและภายหลังการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 3.4 ร่วมประสานงานกับบุคลากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทั้งฝ่ายมหาวิทยาลัยและโรงเรียน
 - 3.5 นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา
- 4. นักศึกษาฝึกสอน**
- 4.1 รับทราบนโยบาย กฎ ระเบียบ และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
 - 4.2 ปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็นครูในโรงเรียนและอยู่ในระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด
 - 4.3 ช่วยจัดกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถและด้วยความเต็มใจ

- 4.4 ส่งแผนการสอนและงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามระยะเวลาที่กำหนด
- 4.5 จัดทำกำหนดการสอน แผนการสอนและเตรียมสื่อการสอนต่างๆ ให้สมบูรณ์เรียบร้อยตามคำแนะนำและเห็นชอบจากอาจารย์พิเศษทุกครั้ง
- 4.6 แสดงน้ำใจช่วยอาจารย์ที่เลี้ยงตามโอกาสอันควร เช่น การตรวจงาน การเตรียมเครื่องมือทดลอง เป็นต้น เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี

2.11 การดำเนินการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การดำเนินการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นขั้นตอนในกระบวนการที่โรงเรียน หน่วยฝึกประสบการณ์จัดทำภายหลังจากได้มีการวางแผนการจัดการฝึกประสบการณ์และก่อนที่นักศึกษาจะลงมือฝึกประสบการณ์จริง โดยโรงเรียนจะมีการกำหนดแนวปฏิบัติในการฝึกประสบการณ์ให้สอดคล้องและเป็นไปตามขั้นตอนตามที่สถาบันผลิตครูกำหนด สถาบันผลิตครูต่างๆ จึงจัดทำคู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสำหรับหน่วยฝึกประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนี้

1. แนวปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร

- 1.1 เน้นถึงความสำคัญของการจัดประสบการณ์แก่คณะครูในที่ประชุม และชี้แนะแนวปฏิบัติแก่ครูอาจารย์ทุกคนในโรงเรียนเกี่ยวกับนักศึกษา
- 1.2 ทาวิธีให้นักศึกษาได้ทำความรู้จักกับคณะครู อาจารย์ในโรงเรียน
- 1.3 จัดปฐมนิเทศนักศึกษาในวันแรกที่มาโรงเรียน และให้พบกับครูที่เลี้ยงเพื่อมอบหมายงาน
- 1.4 ควรให้นักศึกษาครูได้ร่วมประชุมกับคณะครูตามที่เห็นสมควร เพื่อให้ให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกว่าเป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียน
- 1.5 กำกับ ดูแล สนับสนุนให้นักศึกษาทำแผนการสอน
- 1.6 คัดเลือกครูที่เหมาะสมทำหน้าที่อาจารย์ที่เลี้ยง ทำความเข้าใจกับอาจารย์ที่เลี้ยงเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 1.7 ติดตามการประเมินผลงานอาจารย์ที่เลี้ยงให้เป็นไปในช่วงเวลาที่สถาบันกำหนด และคอยให้การสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอ
- 1.8 ให้การดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาสามารถดำรงตนและพัฒนาตนเป็นครูที่ดี
- ### 2. แนวปฏิบัติสำหรับอาจารย์ที่เลี้ยง
- 2.1 ศึกษาคู่มือครูฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันที่ส่งมาให้ก่อน

- 2.2 ให้เวลาแก่นักศึกษาเพื่อปรึกษาและวางแผนการสอนประจำวันร่วมกัน
- 2.3 ตรวจสอบแผนการสอนให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาและเขียนข้อเสนอแนะลงในแผนการสอนของนักศึกษาแต่ละแผน แล้วเข้าสังเกตการสอนของนักศึกษาทุกครั้ง พร้อมทั้งบันทึกข้อเสนอแนะไว้ในสมุดบันทึกแผนการสอนของนักศึกษา
- 2.4 สาธิตการสอนให้นักศึกษาดูตามโอกาสอันควรที่เกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
- 2.5 ให้คำแนะนำนักศึกษาทั้งด้านการสอน 3 ลักษณะ งานในหน้าที่ครูและอื่นๆ
- 2.6 ควรพบปะกันเป็นการส่วนตัวกับอาจารย์นิเทศก์เพื่อร่วมกันปรับปรุงการสอนของนักศึกษา
- 2.7 ประเมินด้านคุณลักษณะ สมรรถภาพการสอนและงานในหน้าที่ครูตามแบบที่สถาบันกำหนด
- 2.8 สรุปผลการประเมินเกี่ยวกับนักศึกษาที่รับผิดชอบแต่ละคนร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ของทางสถาบัน

3. แนวปฏิบัติสำหรับนักศึกษา

- 3.1 รับการปฐมนิเทศจากสถาบันและโรงเรียนตามลำดับ
- 3.2 ศึกษารายละเอียดในคู่มือการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู
- 3.3 พบอาจารย์พี่เลี้ยง รับและปฏิบัติตามจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ศึกษาค้นคว้าเนื้อหา วางแผนการสอนในวิชาและชั้นที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์

4. การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ตามหลักการประเมินผลของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของกรมการฝึกหัดครู มีดังนี้

4.1 การประเมินผลเพื่อพัฒนาสมรรถภาพด้านต่างๆ ในการเป็นครูก่อนการประเมินผลเพื่อตัดสินความสามารถของนักศึกษา หมายความว่า การประเมินผลของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรจะมีการประเมินเพื่อวินิจฉัยข้อดีและข้อควรปรับปรุงแก้ไขเป็นช่วงๆ หรือเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องกัน ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้ทราบผลการประเมินและการปรับปรุง หรือการพัฒนาสมรรถภาพด้านต่างๆ ในการเป็นครูเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับแล้ว จึงมีการประเมินผล เพื่อตัดสินความสามารถอื่นๆ ของนักศึกษากายหลัง

4.2 การประเมินแบบอิงเกณฑ์ หมายความว่า การประเมินผลในแต่ละรายการประเมินของทุกแบบประเมินผลของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จะตัดสินผลว่า ไม่ผ่าน (ม) หรือผ่าน (ผ) หรือผ่านยอดเยี่ยม (ผย) โดยยึดเกณฑ์ที่กำหนดไว้ของรายการประเมินนั้นๆ

4.3 การประเมินผลสมรรถภาพหลายด้าน โดยผู้ประเมินหลายฝ่าย หมายความว่า การประเมินสมรรถภาพของนักศึกษาได้ครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน จึงต้องมีผู้ประเมินจากหลายฝ่ายของมหาวิทยาลัยและฝ่ายของโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.12 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

การริเริ่มรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพโดยมีการฝึกตามขั้นตอนนี้ ได้กระทำกันอย่างจริงจังในช่วงปลายของแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 4 โดยยึดถือหลักการฝึกหัดครูในขณะนั้น ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูขึ้นมาคณะหนึ่ง ซึ่งสรุปสาระสำคัญของรูปแบบแนวปฏิบัติตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 ด้านหลักการจัดประสบการณ์วิชาชีพดังนี้

1. ประสบการณ์วิชาชีพครู ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการฝึกหัดครูที่ผู้บริหารหลักสูตรทุกระดับและทุกสาขาวิชาจะต้องยึดเป็นหลัก มีความเข้าใจและรับรู้กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพร่วมกัน
2. ประสบการณ์วิชาชีพครู มีความหมายไม่จำกัดเฉพาะการฝึกสอนเช่นที่เคยทำแต่ครอบคลุมถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่จะเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์วิชาชีพให้แก่ผู้เรียน การจัดประสบการณ์วิชาชีพจึงอาจจัดเป็นกิจกรรมหลายรูปแบบและหลายทาง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้กว้างขวางและมีความเข้าใจงานของครูเท่าที่ครูผู้สอนจะพึงมี
3. การจัดควมมุ่งประสานทฤษฎีกับการฝึกปฏิบัติให้ควบคู่กันไป โดยให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติ และหาประสบการณ์จริงให้มากที่สุด
4. การจัดควมมีความต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ มิใช่เพียงช่วงเดียว เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ไปที่ละขั้นและพัฒนาความสามารถของตน
5. การจัดควมนำงานและความสามารถในการดำเนินงานของครูในระดับการสอนตามหลักสูตรมาให้ นักศึกษาครูได้เรียนรู้ เข้าใจ และฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นจริงจัง
6. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพมิได้มีแบบอย่างตายตัว แต่ควรรวให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตนเอง และฝึกความสามารถในการปรับตัวเพื่อทำหน้าที่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและบังเกิดผลดี
7. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ควรคำนึงถึงกระบวนการที่สัมพันธ์และครอบคลุมถึงการสร้างคุณภาพของทุกด้าน ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ความมีคุณธรรม การพัฒนาตนเอง และชุมชนตลอดจนการดำรงรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาติ
8. การจัดระบบงานในด้านต่างๆ ต้องเอื้ออำนวยให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

2.13 แนวคิดและหลักการของกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

กรมการฝึกหัดครูได้เสนอแนะแนวในการจัดกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในปัจจุบัน โดยเสนอแนะแนวคิด ไว้ดังนี้

1. การบริหารงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.1 กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ต้องเป็นแผนงานที่มีอยู่ในกระบวนการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลา

1.2 กระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งหลักการและการปฏิบัติงานของวิชาชีพครูทุกด้าน ต้องมีการประสานงานทางด้านการบริหาร การจัดการ กระบวนการเรียนการสอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องและที่มุ่ง ไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

1.3 ต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบ

2. การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.1 นักศึกษาจะเรียนรู้ได้มาจากการฝึกปฏิบัติ

2.2 นักศึกษาจะเรียนรู้งานวิชาชีพครูอย่างแท้จริงได้จากสถานการณ์จริง

2.3 นักศึกษาจะเรียนรู้วิชาชีพครูได้จะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง งานในหน้าที่ของครู และพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับลักษณะของงานไปที่ละน้อย

2.4 นักศึกษาจะเรียนรู้โดยการพัฒนาตนให้เหมาะสมกับจุดหมายของวิชาชีพครู กระบวนการในการพัฒนางานของสถานศึกษา มิใช่จากโปรแกรมการออกฝึกสอนเท่านั้น

2.5 นักศึกษาที่ผ่านการศึกมาแล้ว จะถือเป็นผู้สอนที่เจนจบมิได้ แต่ควรเป็นผู้เริ่มต้นวิชาชีพครู ซึ่งพร้อมจะปรับตนให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนในระดับชั้นที่สอน

2.14 รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสหรัฐอเมริกา

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยบร็อกแฮมยัง รัฐยูทาห์ ได้แบ่งโปรแกรม ประสบการณ์วิชาชีพครูออกเป็น 5 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 การศึกษาค้นคว้าเบื้องต้น นิสิตนักศึกษาจะเริ่มเรียนวิชานี้ในภาคเรียนที่ 2 ของปีที่ 1 หรือภาคเรียนแรกของปีที่ 2 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 2 หน่วยกิต ในวิชานี้จะเปิดโอกาสให้นักศึกษาค้นคว้าและสามารถค้นพบด้วยตนเองเกี่ยวกับวิชาชีพครู และดูว่าตนเองเหมาะสมที่จะเป็นครูหรือไม่

ส่วนที่ 2 การเป็นผู้ช่วยครู ในส่วนนี้นิสิตนักศึกษาครูจะใช้เวลาประมาณวันครึ่งต่อสัปดาห์ตลอดทั้งภาคที่ศูนย์รวมของโรงเรียน นอกจากนั้นนักศึกษาจะต้องสังเกตการสอนในชั้นวิชาชีพครูในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียน พัฒนาการของเด็กและทักษะการสอน

ส่วนที่ 3 วิธีและกลวิธี ในส่วนนี้นิสิตนักศึกษาครูจะเรียนในภาคเรียนที่ 2 ของปีที่ 3 ในช่วงนี้นิสิตนักศึกษาจะได้มีโอกาสฝึกทักษะการสอนโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในห้องทดลองสอน นอกจากนี้นิสิตนักศึกษาอาจได้รับมอบหมายให้สอนบ้างในกลุ่มย่อยหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

ส่วนที่ 4 การฝึกสอน ในส่วนนี้จะจัดให้นิสิตนักศึกษาครูออกฝึกสอนในชั้นปีที่ 4 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ และได้หน่วยกิตการฝึกสอน 8 หน่วยกิต

ส่วนที่ 5 การเรียนในมหาวิทยาลัย ในส่วนนี้เป็นการจัดให้นิสิตนักศึกษาเรียนในมหาวิทยาลัย ใช้เวลาประมาณ 8 ชั่วโมง ซึ่งจะเรียนเกี่ยวกับการสอน การใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการสอน คำนิยมทางการศึกษา ทฤษฎีการเรียนรู้และการจัดชั้นเรียน ผู้ปกครอง นักธุรกิจ ผู้นำทางศาสนาและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน ประกอบด้วยครูสอนวิชาต่างๆ อาจารย์ประจำชุมชน จะใช้เวลาประมาณ 1 ใน 3 ของเวลาในการสอนนักศึกษาทั้งปริญญาตรีและโท การจัดสัมมนาให้คำปรึกษาและใช้เวลาที่เหลือ 2 ใน 3 ทำงานร่วมกับครูเกี่ยวกับการสาธิตการสอน งานวิจัยและกิจกรรมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรภายในโรงเรียน ส่วนอาจารย์ที่ประจำศูนย์จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการสอนในวิทยาลัย และจะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทีมงานทั้งหมดกับมหาวิทยาลัย

2.15 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.15.1 งานวิจัยในประเทศไทย

จากรายงานการศึกษาวิจัยของกรมการฝึกหัดครู ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 12 เรื่อง กรมการฝึกหัดครูได้สังเคราะห์ผลการวิจัยรวมเป็นหัวข้อเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็น 5 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (กรมการฝึกหัดครู 2535 : 15 - 17)

1. การวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครู

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นการวิจัยเพื่อหาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่าองค์ประกอบสำคัญมี 3 ประการ คือ

ครูและมนุษยสัมพันธ์ พร้อมจะเป็นครูได้อย่างสมบูรณ์ แต่มีปัญหาด้านอาจารย์นิเทศก์ของโรงเรียน
ไม่มีความรู้เพียงพอต่อการนิเทศ

4. การวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การศึกษาเรื่องนี้จำแนกเป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก เป็นการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการฝึก ผลการศึกษา
ปรากฏว่า สิ่งที่เป็นปัญหาได้แก่ ปัญหาการประสานงานระหว่างอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง
ความเข้าใจไม่ตรงกันในทางการปฏิบัติงานของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยง ความไม่เข้าใจวิธี
ประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของผู้บริหารและอาจารย์พี่เลี้ยง วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ
และความ ไม่สะดวกในการเดินทางไปนิเทศของอาจารย์นิเทศก์จากสถาบัน

ประการที่สอง เป็นการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทักษะของนักศึกษา ผล
การศึกษาปรากฏว่านักศึกษามีปัญหาหลายด้าน ได้แก่ การเตรียมการสอน ค่าใช้จ่ายในการเตรียม
อุปกรณ์การสอน การหาแหล่งอุปกรณ์การสอนและการเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับอุปกรณ์
การสอน การปกครองชั้นเรียน การจัดการด้านพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ส่วนปัญหาด้าน
มนุษยสัมพันธ์ พบว่านักศึกษามีความกังวลในการวางตัวขณะสอนและการวางตัวในการช่วยงานอื่น
ที่ไม่ใช่งานสอน ที่ค้นพบที่สำคัญคือ นักศึกษาที่มีปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมากจะมี
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ต่ำกว่านักศึกษามีปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพน้อย

5. การวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารกระบวนการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู

กฤษณ์ ศิริพงษ์ (2522 : 57) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารงานนิเทศ
การฝึกสอนของหัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอนในวิทยาลัยครู ผลการวิจัยพบว่า องค์การของหน่วย
ฝึกสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีผลต่อการฝึกสอนของนักศึกษา จึงควรจัดหน่วยฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพครูให้เป็นศูนย์กลางของภาควิชาต่างๆ และยังพบอีกว่า อุปกรณ์และปัญหา
สำคัญในการจัดองค์การในการฝึกสอนเกิดขึ้นเพราะระบบการบริหารงานของวิทยาลัยครูที่ไม่ชัดเจน
ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเกลียวพันธ์ (2526 : 147) เรื่อง บทบาทของอาจารย์นิเทศก์
ในวิทยาลัยครูส่วนกลางของประเทศไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าประชากรส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการ
จัดองค์การว่าควรจัดสถานภาพของหน่วยฝึกสอนเป็นภาควิชาในคณะครุศาสตร์ และจำเป็นต้องมี
เจ้าหน้าที่ธุรการประจำหน่วยของโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

บุญเลิศ แสนศักดิ์ (2523 : 41) ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการบริหารงานนิเทศ
การฝึกสอนของหัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอนในมหาวิทยาลัยที่ทำหน้าที่ผลิตครู โดยวิธีสำรวจ
ความคิดเห็นของผู้บริหารในคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ หัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอนและ
อาจารย์นิเทศก์ โดยใช้หลักกระบวนการนิเทศของ เบ็น เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) มาเป็นกรอบ

แนวคิดในการวิจัยซึ่งได้แก่ กระบวนการวางแผน กระบวนการจัดองค์การ กระบวนการความเป็นผู้นำ กระบวนการควบคุมงาน และกระบวนการประเมินผลงาน ผลการวิจัย ปรากฏว่า ประการแรก หัวหน้าหรือผู้บริหารคณะวิชาครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 35-44 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกเป็นส่วนมาก และเคยเป็นอาจารย์นิเทศก์ ประการที่สองหัวหน้าหน่วยนิเทศก์ การฝึกสอน ส่วนใหญ่เพศหญิง อายุระหว่าง 25-39 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทเป็นส่วนมาก ระยะเวลาปฏิบัติงานนิเทศระหว่าง 5-9 ปี มีชั่วโมงสอน สัปดาห์ละ 5-6 ชั่วโมง มีนักศึกษาในความรับผิดชอบ 16 คนขึ้นไป ประการสุดท้ายอาจารย์นิเทศก์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 25-34 ปี วุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทเป็นส่วนมาก ระยะเวลาปฏิบัติงานนิเทศระหว่าง 1-4 ปี และมีชั่วโมงสอนสัปดาห์ละ 7-8 ชั่วโมง มีนักศึกษาในความรับผิดชอบ 16 คนขึ้นไป

ในด้านการบริหารกระบวนการ ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอน ปฏิบัติงานบริหารตามองค์ประกอบของการบริหารทุกรายการอยู่ในระดับมาก ยกเว้นการควบคุมงานที่หัวหน้าหน่วยนิเทศก์การฝึกสอนปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากสาเหตุความไม่เป็นอิสระของหน่วยนิเทศก์การฝึกสอน และไม่มีบุคลากรอยู่ในหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับบัญชา มาตรฐานงานไม่ชัดเจนทำให้ควบคุมได้ยาก ไม่มีอำนาจในการแต่งตั้งหรือถอดถอน รวมทั้งไม่มีอำนาจในการพิจารณาความคิดเห็นความชอบ

ดร.ณี ชัยมงคล (2536 : 81-90) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารโครงการฝึกสอนและฝึกงานนักศึกษาสถาบันราชภัฏในสภวิทยาลัยพุทธชินราช : ศึกษาเฉพาะกรณีศึกษาวิชาเอกสายวิทยาศาสตร์ สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างการดำเนินการฝึกสอน / ฝึกงานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏ ดำเนินไปตามโครงสร้างหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา การฝึกสอน / ฝึกงานเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มวิชาปฏิบัติการและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพในหมวดวิชาเฉพาะด้าน สังกัดคณะครุศาสตร์และการจัดดำเนินการ โดยมีศูนย์หรือฝ่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ภาควิชาหลักสูตรและการสอน เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารโครงการฝึกสอน ฝึกงานหรือฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การจัดการดำเนินการแตกต่างกันในรายละเอียดของแต่ละสถาบัน

2. แนวปฏิบัติในการบริหารโครงการฝึกสอน / ฝึกงานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏ กรณีศึกษาเฉพาะนักศึกษาวิชาเอกสายวิทยาศาสตร์ มีลักษณะดังนี้

2.1 วัตถุประสงค์ของการฝึกสอน / ฝึกงานทุกสถาบันมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ เพื่อเสริมสร้างลักษณะครูที่ดีและเจตคติที่ดีแก่นักศึกษา ให้นักศึกษาได้เรียนรู้งานในหน้าที่ครูอย่างแท้จริง รู้จักตนเอง พัฒนาชุมชน และมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน มีโอกาสได้

เรียนรู้ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติสอดคล้องกัน จนสามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้อย่างเหมาะสมและเกิดผลดี

2.2 ด้านบุคลากร ทุกสถาบันมีบุคลากรในการฝึกสอน / ฝึกงานเหมือนกัน มีหัวหน้าคณะวิชาทั้งคณะครุศาสตร์และคณะอื่นๆ หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าศูนย์ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง ผู้บริหาร โรงเรียนที่เป็นหน่วยฝึกและผู้ประสานงานเป็นผู้บริหารและรับผิดชอบ

2.3 วิธีการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู มีทั้งเริ่มจากความต้องการของโรงเรียนที่เป็นหน่วยฝึกและเริ่มจากการวางแผนการจัด โดยกำหนดลักษณะงาน ช่วงเวลาในการฝึก แล้วแจ้งให้หน่วยงานภายในสถาบันและโรงเรียนที่เป็นหน่วยฝึกทราบ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันก่อนลงมือปฏิบัติการ

2.4 การประเมินผลการฝึกของนักศึกษาใช้วิธีประเมินและแบบประเมินเหมือนกันคือประเมินผลสมรรถภาพการสอน คุณลักษณะและการปฏิบัติและงานในหน้าที่ครู มีการประเมินโครงการย่อยของแต่ละสถาบันแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด ส่วนการประเมินผลรวม ผู้ประเมินผลจะมี 3 ฝ่าย เพื่อให้ต่างดุลกัน ฝ่ายที่หนึ่ง คือ อาจารย์นิเทศก์จากสถาบันเป็นผู้นิเทศประจำวิชาและนิเทศประจำโรงเรียน ฝ่ายที่สอง คือ อาจารย์พี่เลี้ยง ฝ่ายที่สาม คือ ผู้บริหารโรงเรียน ทั้ง 3 ฝ่ายมีน้ำหนักการประเมินเท่ากัน มีเกณฑ์การประเมิน 3 เกณฑ์ คือ ผ่านยอดเยี่ยมใช้อักษรย่อ "ผย" ผ่านใช้อักษรย่อว่า "ผ" และไม่ผ่านใช้อักษรย่อว่า "ม"

งานวิจัยครั้งนี้ยังเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยทั่วไป ควรจัดให้หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอยู่ในสายงานบริหารของสถาบันอย่างชัดเจนให้เป็นศูนย์รวมของภาควิชาต่างๆ ที่จะร่วมมือกันผลิตครู หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรตั้งเป็นรูปของ "สำนักงาน" มีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยมีสถานที่ที่เป็นแหล่งแสวงหาความรู้ และแหล่งฝึกปฏิบัติการด้านการสอนของนักศึกษาที่มีความพร้อม และเพื่อให้โครงสร้างและสายงานของหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถาบัน หัวหน้าหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรมีตำแหน่งระดับสูง สมกับเป็นศูนย์รวมของการผลิตครูมากกว่าเป็นงานเฉพาะภาควิชาเฉพาะคณะวิชาใดวิชาหนึ่ง และหัวหน้าหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรมีอำนาจในการพิจารณาเสนอความดีความชอบของอาจารย์นิเทศก์

เส็นีย์ พันโยธา (2537 : 17-25) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยเกี่ยวกับการฝึกงานของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทช่างอุตสาหกรรมของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา พบว่าองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารกระบวนการฝึกงานของนักศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบในกระบวนการบริหารดังต่อไปนี้

1. การวางแผน สถาบันต่างๆ มีการวางแผนคัดเลือกสถานประกอบการที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับวิชาชีพที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ วางแผนเอกสารการฝึกและแบบฟอร์มการประเมินผลตามวัตถุประสงค์ ร่วมกับสถานประกอบการ
2. การจัดองค์การ มีการเตรียมบุคลากรในการนิเทศโดยการฝึกอบรมให้มีความรู้ด้านการนิเทศ การกำหนดหน้าที่ของแต่ละคน ผลการวิจัยพบว่ายังขาดการประชาสัมพันธ์และการประสานงานที่ดี สถานศึกษาควรเน้นการประสานทั้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลกับสถานศึกษาและผู้ประกอบการ
3. การควบคุมการฝึกงาน ควรกำหนดมาตรฐานกฎเกณฑ์การควบคุม การนิเทศการฝึกงานอย่างชัดเจน ผลการวิจัยพบว่า ยังขาดการนิเทศตามเกณฑ์ และไม่ปฏิบัติตามตารางการนิเทศ และยังให้การติดตามควบคุมดูแลน้อย
4. การประเมินผล สถานศึกษาได้ทำการประเมินผลโดยกำหนดผู้ประเมินหลักเกณฑ์การประเมินและแบบฟอร์มการประเมินแต่ยังขาดการประสานงานให้เกิดการร่วมมือระหว่างผู้ประเมินจากสถานศึกษาและสถานประกอบการ

2.15.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮุสตัน (Houston, 1990 : 514 – 534) นำเสนอการรวบรวมผลการวิจัยของอิทธิกายตัน และจอห์น แมคอินไทร์ ซึ่งรวบรวมผลการวิจัยของนักวิจัยหลายท่าน (Conant, 1963 ; Andrews, 1964 ; Appleberry, 1976 ; Haring and Nelson, 1980 ; Knosow, 1975 ; LaGrone, 1965 ; Johnson, 1968 ; McIntyre, 1983 ; Ziechner, 1987 ; Elliott and Mays, 1979 ; McCaleb, Bonko, Arewds, Ganner and Maura : 1987) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกหัดครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยด้านแนวคิดและวิวัฒนาการแนวคิดการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู งานวิจัยยืนยันว่า การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูภาคปฏิบัติเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในหลักสูตรการฝึกหัดครู เพราะงานนี้เป็นส่วนสำคัญที่พิสูจน์ให้เห็นว่า นักศึกษามีความสามารถในการนำความรู้ทางทฤษฎีที่ได้ศึกษาจากรายวิชาต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูได้ผลตรงตามวิชาชีพเพียงใด งานวิจัยยังชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่ขาดรากฐานทางทฤษฎีมารองรับในระยะแรก ๆ ของการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครู ส่งผลให้การจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูขาดหลักการที่ดีและดำเนินไปตามขบวนการ ซึ่งทำให้การดำเนินการเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันและแก้ไขได้ยาก ปัญหาดังกล่าวได้แก่ความแตกต่างในมาตรฐานการฝึกปฏิบัติระหว่างสถาบันและแม่ในสถาบันเดียวกัน เป็นผลให้แนวคิด หลักการ และวิธีดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน (Houston, 1990 : 514)

กายตัน และแมคอินไทร์ (Guyton and McIntyre) กล่าวว่า การฝึกหัดครูที่เน้นความชำนาญพิเศษ เพิ่งได้รับความสนใจในศตวรรษที่ 17 ซึ่งขณะที่ ยีน แบบติส (Jean Baptiste) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในรูปแบบของการฝึกหัดงานได้ดำเนินการอยู่ในฝรั่งเศส และได้เปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ ในศตวรรษที่ 18 จนเป็นรูปแบบการฝึกที่มีโครงสร้างลำดับขั้นตอนมากขึ้น มีการบูรณาการด้านเทคโนโลยีและความสัมพันธ์กับการศึกษาภาคสนาม ขยายขอบเขตการฝึกสอนระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเริ่มจากการศึกษาสังเกตงานครูในโรงเรียนไปสู่การปฏิบัติงานในหน้าที่ครูเต็มรูปในโรงเรียนสาธิต มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่แสดงให้เห็นเป็นลำดับดังนี้ (Houston, 1990 : 515)

1. ด้านช่วงเวลาฝึกในโรงเรียนขยายออกเป็น 300 ชั่วโมง
2. มหาวิทยาลัยและสถาบันฝึกหัดครูส่วนมากได้พัฒนาความคิดการจัดประสบการณ์วิชาชีพ โดยการให้ความสำคัญกับการจัดการในโรงเรียนเป็นหลัก
3. ระบบหลักสูตรครู 5 ปี และการฝึกงาน ได้นำมาใช้และเสนอเป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพการฝึกหัดครู
4. ให้ความสนใจกับการปรับปรุงพัฒนาการเตรียมอาจารย์นิเทศก์ทั้งในสถาบันผลิตครูและในระดับโรงเรียน
5. การวิจัยด้านการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นภารกิจตามปกติของสถาบันผลิตครู กระแสของการวิจัยของนักวิจัยมุ่งไปสู่ประเด็นการสรุปผลว่า “เกิดอะไรขึ้นในระหว่างการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา” และควรจะปรับปรุงแก้ไขการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างไร

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการฝึกหัดงานโดยการเลียนแบบการสอน มาสู่รูปแบบโครงสร้างที่หลากหลาย ขยายลำดับการฝึกประสบการณ์ บูรณาการเทคโนโลยี จัดลำดับความสัมพันธ์ และขยายขอบเขตที่เข้าสู่ระดับวิชาชีพชั้นสูง

รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเปลี่ยนแปลงไปโดยอาศัยจุดเน้นสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมนิยม (Behavioristic Orientation) เน้นการพัฒนาเฉพาะด้านและทักษะการสอนที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสามารถสังเกตได้
2. เน้นการปรับเปลี่ยนด้านบุคลิกภาพ (Personality Orientation) การสังเกตเพื่อพัฒนาส่งเสริมวุฒิภาวะของนักศึกษาครู การจัดระบบการรับรู้ ความเชื่อในเรื่องหลักสำคัญทางทักษะและความรู้ที่เชื่อมโยงต่อเนื่อง
3. การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีการปฏิบัติงาน (Traditional Craft Orientation) โดยผลักดันไปสู่การฝึกหัดงานที่ลงมือกระทำ

พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมากในนโยบายและการปฏิบัติการด้านการฝึก
 ประสบการณ์วิชาชีพครูของแต่ละสถาบัน มีการกำหนดคุณสมบัติพื้นฐานที่สำคัญหลายประการ เช่น
 เกรดเฉลี่ย ความสามารถในการใช้ภาษา การยื่นขออนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษามาพิจารณาสิทธิ
 การออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู รัฐต่าง ๆ จำนวน 35 รัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา มีมาตรฐาน
 การเตรียมครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ การจัดนักศึกษาเข้าสู่อการฝึก การออกแบบ การฝึก
 การกำหนดช่วงเวลา การกำหนดค่าระดับเกรด การมอบหมายงานฝึก การนิเทศ การกำหนด
 มาตรฐาน การคัดเลือกโรงเรียนฝึก และการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในขณะที่
 11 รัฐ กำหนดเกณฑ์สำหรับการจัดหาอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์ที่เลี้ยง แต่เกือบทุกรัฐไม่กำหนดการ
 ประเมินอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์ที่เลี้ยง

เอกสารเกี่ยวกับนโยบายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังกล่าวทำให้เกิดความ
 กระจ่างชัดในนโยบายของการฝึกปฏิบัติในวิชาชีพครู แม้ว่าเกณฑ์มาตรฐานจะยังไม่กำหนด
 ระยะเวลาที่ตายตัว แต่ได้กำหนดช่วงเวลาระหว่าง 5 สัปดาห์ถึง 9 สัปดาห์ โดยกำหนดให้
 อาจารย์นิเทศก์หนึ่งคนรับผิดชอบนักศึกษา 1-9 คน หรืออาจมากถึง 30 คน มอร์ริสและคณะ
 (1985) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกำหนดมาตรฐานเกิดจากการปฏิบัติที่มีได้กำหนดจากผลการวิจัย

2. ด้านการจัด โครงสร้างองค์การและโครงสร้างการประสานงาน

สถาบันการฝึกหัดครูส่วนมากมีการจัดการดำเนินการในรูปแบบสำนักงานด้าน
 ประสบการณ์วิชาชีพ มีผู้บริหารมีฐานะเป็น “ผู้อำนวยการ” ที่มีหน้าที่เตรียมนักศึกษา เตรียมคู่มือ
 แผน วัสดุอุปกรณ์ แบบประเมินผล จัดอาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ที่เลี้ยง รวมทั้งการประสานกับ
 บุคคลที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านการติดต่อสื่อสาร

ผลการศึกษาจากกรณีศึกษาโรงเรียน 14 โรง ซึ่งเป็นหน่วยฝึกประสบการณ์
 วิชาชีพครูของนักศึกษาครูในออสเตรเลีย พบว่าองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารและการพัฒนา
 ระบบความร่วมมือและการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ได้แก่ การวางรูปแบบของความร่วมมือ
 การติดต่อสื่อสาร การกำหนดบทบาท โปรแกรมการพัฒนาความร่วมมือ ระบบข้อมูลการสื่อสาร
 ความสม่ำเสมอในการติดตามดูแล และการช่วยเหลือ

4. ด้านปัญหาของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู พบว่า ปัญหาส่วนมากเกิดจาก
 องค์ประกอบทั้ง 3 องค์ประกอบของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ นักศึกษา อาจารย์นิเทศก์ และ
 โรงเรียน ดังนั้นปัญหาหลักในการบริหารจึงอยู่ที่การติดต่อสื่อสาร การทำความเข้าใจร่วมกันระหว่าง
 3 องค์ประกอบดังกล่าว สิ่งที่เสนอนี้สอดคล้องกับหลักการในกระบวนการฝึกประสบการณ์
 วิชาชีพครูของกรมการฝึกหัดครู พ.ศ. 2531 ที่เน้นเรื่องการทำความร่วมมือกันทั้งระดับสูงคือ

ระดับกรม ระดับกลางคือระดับสถาบัน จังหวัด และอำเภอหรือท้องถิ่น จึงถึงระดับล่างคือสถาบันผลิตครูและโรงเรียนฝึกประสบการณ์ (กรมการฝึกหัดครู 2531 : 137 – 143)

ซิวิลล์ (Siville 1975) (อ้างใน สมคิด ศิลปประกอบ, 2538 : 83) วิจัยพบว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาตนเองของนิสิต ส่วนมากมาจากการที่นิสิตสังเกตพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ อันเป็นผลมาจากการสอนของนิสิตถึงร้อยละ 54 ส่วนคำแนะนำของอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์พี่เลี้ยงมีผลต่อการพัฒนาตนเองของนิสิตเพียงร้อยละ 22 และ 8.9 เท่านั้น การฝึกประสบการณ์วิชาชีพในสถานการณ์จริงนอกจากจะทำให้สามารถปฏิบัติการหลักแล้ว ยังทำให้นิสิตสามารถมองเห็นแนวทางที่จะพัฒนาตนเองและมองเห็นงานอาชีพได้ดีอีกด้วย

สรุปผลการศึกษาเอกสาร

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปให้เห็นพัฒนาการของการจัดการและการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาด้านแนวคิด

แนวคิดการจัดการประสบการณ์วิชาชีพครูเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดการจัดการที่ไม่มีทฤษฎีและงานวิจัยรองรับไม่มีรูปแบบที่แน่นอนชัดเจน ไม่มีโครงสร้างที่เป็นมาตรฐานต่างคนต่างทำในระยะแรกๆ มาเป็นแนวคิดการจัดการที่อาศัยทฤษฎี งานวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและโครงสร้างที่เป็นมาตรฐานเดียวกันตามการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการฝึกหัดครูที่มีจุดเน้นด้านการแสดงสมรรถภาพ เรียกว่า “การฝึกหัดครูแบบสมรรถฐาน” (Competency Base Teacher Education) ซึ่งมีจุดเน้นการฝึกปฏิบัติวิชาชีพ 4 ประการ คือ

1.1 จุดเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavioristic Orientation) ซึ่งมุ่งพัฒนาสมรรถภาพเฉพาะด้าน และทักษะการสอนที่สามารถสังเกตได้

1.2 จุดเน้นด้านคุณลักษณะของบุคคล (Personalistic Orientation) ซึ่งมุ่งค้นหาคุณลักษณะเพื่อพัฒนาคุณลักษณะและการจัดระบบการรับรู้ ความเชื่อในทักษะเฉพาะด้าน และความรู้ในวิชาชีพครู

1.3 จุดเน้นด้านการปฏิบัติที่เป็นธรรมเนียมของวิชาชีพ (Traditional Craft) ซึ่งมุ่งช่วยเหลือส่งเสริมให้นักศึกษาครูเข้าใจบทบาท ประเพณีการปฏิบัติในวิชาชีพครู โดยจัดประสบการณ์ในสถานการณ์จริงในโรงเรียนและการฝึกงานอย่างต่อเนื่องจริงจัง

1.4 จุดเน้นด้านการคิดค้น สืบสวนด้านการสอน (Inquiry Orientation) หรือมุ่งให้นักศึกษาครูคิดค้นและสืบสวนหาความรู้ เทคนิควิธีด้วยตนเองด้วยการลงมือกระทำซึ่งเป็นผลรวม

พฤติกรรมของครูที่ต้องระมัดระวังในจุดเริ่มต้นและกระบวนการพัฒนาการปฏิบัติจนสามารถควบคุมและบังคับตนเองได้

การเปลี่ยนแปลงแนวคิดดังกล่าวนี้เกิดรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู 2

ตัวแบบ คือ

1. ตัวแบบที่เน้นการประสานภาคทฤษฎีควบคู่กับการปฏิบัติ (Integrate Theory and Practice Model)

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูแบบนี้เป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงความรู้ที่เล่าเรียนในห้องเรียนกับการปฏิบัติในสถานการณ์จริงในโรงเรียนให้ดำเนินไปควบคู่กันตลอดเวลา การจัดประสบการณ์แบบนี้ต้องจัดขั้นตอนการฝึกหลายขั้นตอนตามสภาพที่ต้องการให้นักศึกษาครูแสดงสมรรถภาพความเป็นครูในจุดเน้นที่พึงประสงค์ของการฝึกหัดครู การจัดแบบนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจตนเอง และความมุ่งมั่นขึ้นในตัวนักศึกษาครู ซึ่งเป็นทางไปสู่ความสำเร็จ

2. ตัวแบบที่เน้นสาระความรู้ (Thematic Model)

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูแบบนี้เป็นแนวคิดที่เป็นผลมาจากความรู้สึกว่าการเรียนรู้การสอนต้องอาศัยการสร้างความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของวิชาที่จะสอนเป็นอย่างดีจึงจะสามารถปฏิบัติการสอนที่ดีได้ (Barnes, 1987 อ้างใน Houston, 1990 : 516) เนื้อหาสาระจะช่วยสร้างกรอบแนวคิดที่เน้นให้นักศึกษาครูสามารถคิดค้น สืบสวน (Inquiry Orientation)

โดยตัวแบบทั้งสองแบบดังกล่าวนี้ทำให้รูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูมีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน คือ การนำความรู้ภาคทฤษฎีออกสู่การปฏิบัติการสอน เพื่อให้นักศึกษาครูแสดงสมรรถภาพครูให้ปรากฏโดยใช้สถานการณ์จริง ๆ ในโรงเรียนให้มากที่สุด ขยายขั้นตอนการฝึกที่ให้โอกาสนักศึกษามีโอกาสพัฒนาตนเองทีละขั้นทีละตอนตามลำดับจนเกิดสมรรถภาพที่สมบูรณ์

2. รูปแบบภารกิจและโครงสร้างงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535 : 8-13)

รูปแบบภารกิจและโครงสร้างงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

2.1 ภารกิจหรือประสบการณ์ที่ต้องจัด

- 2.1.1 งานสอน
- 2.1.2 งานแนะแนว
- 2.1.3 งานกิจกรรมนักเรียน
- 2.1.4 งานธุรการ
- 2.1.5 งานพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง
- 2.1.6 งานพัฒนาสังคมและชุมชน

- 2.2 กลุ่มประสบการณ์ต้องจัดให้
 - 2.2.1 ด้านความรู้ ความรอบรู้
 - 2.2.2 ด้านเทคนิควิธี
 - 2.2.3 ด้านเจตคติหรือคุณลักษณะ

2.3 วิธีจัด

- 2.3.1 การสังเกตการณ์สอน
- 2.3.2 การร่วมปฏิบัติการช่วยครู
- 2.3.3 การทดลองสอนจุดภาค
- 2.3.4 การฝึกสอนเต็มรูปในโรงเรียน

2.4 ช่วงเวลาและสถานที่

เน้นการฝึกในสถานการณ์จริงมากที่สุดตลอดหลักสูตร โดยแบ่งการฝึกเป็นขั้นๆ ตามลำดับความยากง่ายของประสบการณ์

3. การบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การจัดการด้าน โครงสร้างและระบบการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันราชภัฏและมหาวิทยาลัยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดที่เป็นผลมาจากโครงสร้างการบริหารระดับสถาบัน แต่ไม่แตกต่างกันในแนวคิดและหลักสำคัญของการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครู (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ 2524 : 26-39) เนื่องจากมีการประชุมสัมมนาผู้บริหารสถาบันผลิตครูร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และสรุปแนวคิด หลักการเพื่อให้การฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูหรือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีทิศทางเดียวกัน

การจัดการด้าน โครงสร้างและระบบการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยรวมจึงมีลักษณะดังนี้

3.1 ทุกสถาบันมีสำนักงาน บุคลากรและคณะกรรมการทำหน้าที่ประสานงานและปฏิบัติการอย่างน้อย 2 คณะ คือคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินการ

3.2 ทีมงานได้มาจากภาควิชาหรือโปรแกรมวิชา โดยกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน

3.3 การติดต่อสื่อสาร การประสานเพื่อความเข้าใจร่วมกัน มีโครงสร้างประสานทั้งภายในสถาบันและภายนอกสถาบันที่กำหนดหน่วยงานและบุคลากรไว้ชัดเจน มีการจัดประชุมสัมมนา ฝึกอบรมผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูดังกล่าว จัดการบริหารโดยอาศัยกระบวนการบริหาร เป็นหัวใจของการบริหาร (ศิริอร ชันทรหัตถ์, 2536 : 44) ซึ่งกระบวนการ

บริหารสมัยใหม่ยึดหลักในหน้าที่การบริหาร ที่ผู้บริหารสมัยใหม่ต้องรับผิดชอบอย่างน้อย 4 องค์ประกอบสำคัญคือ

1. การวางแผน เป็นบทบาทความรับผิดชอบที่ครอบคลุมถึงการกำหนดเป้าหมาย การกำหนดยุทธศาสตร์สู่เป้าหมาย และการพัฒนาลำดับของแผนเพื่อการมีส่วนร่วมและบูรณาการ
2. การจัดองค์การ เป็นบทบาทความรับผิดชอบที่ครอบคลุมการออกแบบและจัดโครงสร้างงาน คณะทำงาน การตัดสินใจ และการรายงานผล
3. การเป็นผู้นำ เป็นบทบาทความรับผิดชอบในการนำและการมีส่วนร่วม การกระตุ้น การจูงใจ การเลือกวิธีสื่อสารทำความเข้าใจ และการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
4. การควบคุมงาน เป็นบทบาทและความรับผิดชอบที่ครอบคลุมกระบวนการติดตามดูแลและประเมินผลเพื่อให้แผนงาน โครงสร้างงานและบุคลากร จูงใจให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพดำเนินไปด้วยดี

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงแนวคิดการผลิตครู ที่เน้นคุณภาพและสมรรถภาพตามแนวคิดการผลิตครูแบบสมรรถฐาน ซึ่งต้องดำเนินการบริหารทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ การนำหลักการทฤษฎีการบริหารที่เน้นคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอนในกระบวนการจะเป็นหลักที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารตั้งแต่แนวคิดทางวิชาชีพ การจัดการประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงสู่แนวคิดการบริหารกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

แนวคิดและหลักการจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับวิชาชีพครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู การบริหารทั่วไป กระบวนการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของของสถาบันต่างๆ และกระบวนการการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันราชภัฏ เมื่อนำมาพิจารณาตามหลักฐานที่ได้ศึกษาและประสบการณ์การทำงานด้านประสบการณ์วิชาชีพครูของผู้วิจัย สรุปองค์ประกอบของกระบวนการบริหารการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ 7 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดทีมงาน (Staffing) การจูงใจ (Motivating) การสื่อสาร (Communicating) การติดตามดูแลและการประเมินผล (Monitoring and Assessing) การจัดทรัพยากรและการสนับสนุน (Resource Management and Supporting)